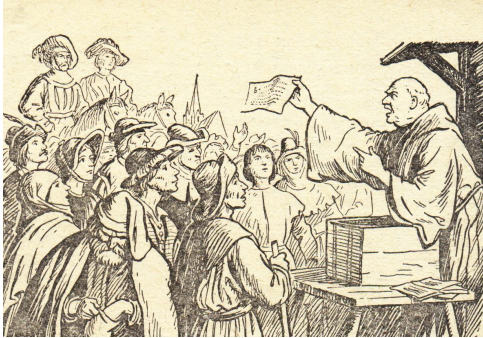

Ігор БРИНДАК

Як відомо, 2016-й рік проголошений в УГКЦ, і взагалі, у Вселенській Церкві Роком Божого Милосердя. У зв'язку з цим все частіше із амвонів звучить таке слово як «відпуст». Довкола цього явища у свій час виникло багато міфів, через що й до сьогодні не всі розуміють, що це таке є. Тому настав час поговорити на цю тему докладніше.

Як правило, серед вірних УГКЦ слово «відпуст» найчастіше асоціюється зі словом «проща». Іноді ці слова навіть уживають як синоніми: «ідемо на прощу», «ідемо на відпуст». Взагалі ці терміни насправді досить близькі, але не тотожні. Але велике здивування у людей церковних, а ще більше – нецерковних, викликає те, коли вони дізнаються, як звучить слово «відпуст» латинською мовою – індульгенція. Ну а про цей термін, мабуть, чули всі. І в радянських, і в пострадянських підручниках з історії Середньовіччя написано, що індульгенцією називалося відпущення гріхів за гроші. Тому виникає парадоксальна ситуація: більшість віруючих людей сприймають відпуст як щось позитивне, а індульгенції - як негативне. Хоча насправді це переклад одного і того ж слова. Крім того, якщо, скажімо, відпуст – це відпущення гріхів за гроші, то навіщо тоді існує сповідь? Адже виглядає якось нелогічно, що священики цілими днями (особливо в часі Великого Посту) вислуховували сповіді, коли б могли відпускати гріхи без них, та ще й за гроші. І чому врешті-решт саме на прощах, де люди говорять, що йдуть на відпуст, є завжди великі черги до сповідальниць. Усі ці «чому?» підводять до думки, що відпусти, або вони ж індульгенції – це далеко не те, що прийнято уявляти. Однак це знову ж не означає, що усе, написане про них у шкільних підручниках, є неправдою. У цьому випадку нас не обманули, а просто не сказали всієї правди.

Як відомо, саме проблема з індульгенціями стала причиною виступу Мартіна Лютера. У 1517 році він написав 95 тез проти відпустів, і з цього фактично розпочалося виникнення протестантизму. Про цю подію написано достатньо багато. Дехто навіть бачить у ній найбільшу заслугу Лютера для історії. Але якщо прочитати усі тези, то побачимо, що усе

було не так однозначно, як прийнято вважати. Наприклад, теза 38: «Однак не слід відкидати відпущення і розгрішення Папи, бо як я вже говорив, його відпущення є виявом Божого прощення». Теза 50: «Слід навчати християн, що Папа як би знав про зловживання продавців індульгенцій, то побажав би, щоб спалили собор Святого Петра, перетворивши в попіл, аніж будували його зі шкіри, м'яса і кісток пастви». Теза 91: «Якщо б про відпущення проповідували згідно з духом і думкою Папи, тоді було б легко відповісти на ці закиди, та й вони б взагалі не виникли». (Цит. За Мартин Лютер «95 тезисов» Санкт-Петербург «Роза Мира» 2002). Дехто із читачів, можливо, подумає, що ці цитати тут подано з метою довести, що тодішній римський понтифік (ним був Лев X) нічого про індульгенції не знав, а тому ні в чому не винен. Ні, вони тут подані з іншою метою. А саме: ці цитати показують, що проблеми, пов'язані з відпущеннями, були зловживанням, тобто викривленням справжньої науки про індульгенції. По-друге, зловживання ці з'явилися саме в часи Лютера. Бо інакше було б нелогічно писати «Папа якби знав про зловживання». Зрозуміло, не можливо не знати про те, що вже існує протягом століть. Отож, як бачимо, навіть Лютер розрізняв саме явище індульгенцій і зловживання ними, що слід робити й нам. А відносно того, чи Папа Лев X знав про зловживання, чи ні, то це у конкретному випадку нічого не змінює. Бо, як відомо, римські папи є непомилливими тільки у справах віри й моралі, і то ще при дотриманні ряду умов.

Тепер, щоб зрозуміти, що таке відпуст, спочатку слід відповісти на інше запитання: «Чим відпуст не є?». Так ось, це не є відпущення гріхів. Прощення гріхів людина отримує у Святій Тайні Покаяння (Сповіді). А відпуст – це прощення наслідків гріха. Вся справа в тому, що вчинки, які ми робимо, тягнуть за собою ряд наслідків, про які ми, можливо, навіть не здогадуємося, а тим більше не є в силі їх ліквідувати. Пригадаймо історію біблійного царя Давида. Хоча Святе Писання називає його праведним, однак праведний не означає безгрішний. У свій час Давид учинив перелюб із дружиною свого воєначальника Урії.

А пізніше, щоб приховати свій гріх, він організував вбивство самого Урії. Згодом Давид розкався за те, що вчинив і уклав знаменитий 50-й псалом. І Бог йому простив. Та все ж гріхи Давида не залишилися без наслідків: помер його син (2 Сам. 11-12). Тому і ми, навіть коли отримуємо прощення гріхів на сповіді, ще маємо понести на собі їхні наслідки. Однак Бог у своєму милосерді не лише готовий простити нам наші гріхи, але й ліквідувати те, що вони за собою тягнуть. Ось якраз однією із форм такої ліквідації і є відпуст. Для того, щоб його отримати, необхідно вже бути у стані освячуючої ласки, тобто приступити до святих Таїнств Сповіді і Причастя. І вже тоді виконати умови відпусту. Найчастіше це якась побожна практика.

І ще один важливий момент: у 1834 році двоє італійських археологів, Джакомо Даззо і П'єтро Торрігіані, неподалік від Парми знайшли камінь із вибитим на ньому надписом.

Надпис походив із 1300 року. Якраз саме у цьому році вперше в Католицькій Церкві було відзначено Ювілейний рік, з яким були пов'язані деякі додаткові відпусти. Так ось, на камені було вибито: «Во ім'я Господа року 1300. Цей твір був виконаний майстром Додо на замовлення сеньйора Джакомо Валенті із Чезаре для цієї церкви як пам'ятка повного відпусту, установленого в Римі на кожні 100 років. В кожному столітті гріхи будуть прощені тому, хто за них буде жаліти. Так встановив декрет Папи Боніфатія VIII» (цит. За Alexandra Zapotoczna. «Pamiętki roku Jubileuszowego», "Zrodlo" №50 (1250) за 13.12.2015; str.16). Зверніть увагу на слова: «Гріхи будуть прощені тим, хто за них буде жаліти». Для чого тут пишеться про це? Уся справа в тому, що в деяких антикатолицьких публікаціях трапляється твердження, що начебто у Середньовіччі можна було отримати відпусти наперед за ще не вчинені гріхи. Але факти, як бачимо, говорять про інше. Тому і в наш час до всіх вище згаданих умов відпусту необхідно також мати жаль за гріхи і бодай внутрішнє бажання їх не робити. Взагалі, це стосується не лише відпусту, але й самої сповіді.

Отже, як ви зрозуміли, дорогі читачі, відпуст не є чимось автоматичним. Тому, якщо люди кажуть, що їдуть або йдуть на відпуст, то це не означає, що усі, хто в цей час прибув у той чи інший санктуарій, вже тим самим отримує відпущення гріхів. Якщо у Ювілейний рік у Ватикані відкривають Святі двері, то це теж не означає, що усі, хто ними проходить, автоматично очищуються. Крім того, відпусти не звільняють від обов'язку відновити порушену справедливість. Якщо наприклад, хтось крав, то ані сповідь, ані відпуст не звільняють його від обов'язку повернути вкрадене.

І ще одне непорозуміння: у деяких старих молитовниках можна зустріти молитви із вказівкою, що за їх відмовляння належить 100 днів відпусту, 300 днів і т.д. Дехто думає, що це означає скорочення певного терміну перебування у чистилищі. Насправді мова тут про зовсім інше. Це пам'ять про ті часи, коли у Церкві давалися довгі покути. Іноді навіть на роки. І тому, наприклад, 100 днів відпусту означало, що це скорочувалося відповідне число днів виконання покути тут, на землі. Але у зв'язку з тим, що довгі покути уже давно не накладаються, то у 1968 році Папа Павло VI відпусти по днях скасував.

Тепер, коли ми зрозуміли, що ж таке насправді є відпустом, спробуємо з'ясувати, що за зловживання мали місце на початку XVI століття. У Середньовіччі дійсно існували відпусти, пов'язані з грошовими пожертвами. Але не у значенні «купи-продай», а з урахуванням усіх умов, про які уже згадувалося вище. Наприклад, спочатку ювілейний відпуст можна було отримати, тільки здійснивши прощу до Риму. Але оскільки не всі могли собі це дозволити, то з часом додалася і така умова: якщо хто комусь профінансує прощу, то отримає такий самий відпуст, як і прочанин. Якщо розібратися по суті, то в тому не було нічого злого, бо ж людина використовувала гроші не на власні забаганки, а на потреби іншої людини. І власне у 1517 році, коли велось будівництво собору Святого

Петра у Римі, Папа Лев X оголосив відпуст тим, хто буде давати пожертви на його будову. Але була проблема: багато людей не розуміли, про що йдеться насправді. Вони так і думали, що достатньо вкинути гроші у скарбоньку – і всі проблеми вирішаться. А ті, що збирали пожертви, теж не завжди пояснювали, про що дійсно йде мова. І остаточно вийшло серйозне надужиття. Пізніше Тридентійський собор (1545-1563) скасував відпусти, пов'язані з грошовими жертвами. Так що цієї проблеми вже давно не існує.

І на закінчення хочеться наголосити ось на чому. Відпусти у Церкві існують в першу чергу як свідоцтво безконечного Божого Милосердя. Завдяки їм людина, з одного боку, усвідомлює те, що гріх тягне за собою ряд наслідків, які власними силами усунути не можемо. А з іншого боку, розуміє: Бог настільки милосердний, що не лише прощає гріхи, але й бере на себе усі його наслідки. Від нас залежить тільки прийняти цю безконечну любов. І якраз Рік Божого Милосердя є для цього доброю нагодою.

Ігор БРИНДАК Відпусти/"Жива вода" №3 2016